

RESİMLERİ DUY, MÜZİĞİ GÖR: DISNEY FANTASIA (1940)

HEAR THE PICTURES, SEE THE MUSIC: DISNEY FANTASIA (1940)

Ceyda Kurteş*, Hami Onur Bingöl**

Öz

Walt Disney, hem bir animatör hem de bir şirket olarak animasyonun gelişiminde son derece önemli rol oynamıştır. Popülaritesi yanında görüntü ve ses konusundaki ustalığıyla öne çıkan Disney'in, bu niteliklere sahip önemli yapıtlarından biri de Fantasia'dır. Uzun metrajlı bir çizgi film olan Fantasia, Disney ve ekibinin 1940 yılında ortaya koymuş olduğu etkileyici bir sanatsal yapıttır. Her ne kadar döneminde yeteri kadar yankı uyandırmayı başaramasa da değeri sonradan anlaşılmiş benzersiz bir filmidir. Benzersiz yönüyle yeni bir tür sanat formu olarak nitelendirilebilecek film, hikâye anlatımına daha önce eşi görülmemiş bir estetik boyut kazandırmıştır. Disney bu yapıtıyla sanatı ve klasik müziği yediden yetmişe her kesimden insanla buluşturmuştur. Üstelik yayınlandığı döneme âdeta bir ayna tutan film izleyicisine pek çok mesaj da vermektedir. Bu araştırma kapsamında filmin her bir bölümü görüntü, ses ve teması bakımından incelenmiş ayrıca animasyonların altında yatan mesajlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Filmin içeriği onun pek çok yönden incelenmesini gerektirdiğinden araştırma, sağladığı bilgi ve fikirler açısından önemlidir. Araştırmada ilgili kişilere film hakkında bilgi ve yoruma dayalı bir kaynak sunulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen araştırma, söz konusu filmin analizi ve ilgili literatürün incelenmesi kapsamında yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Animasyon, Çizgi Film, Fantasia, Walt Disney.

Abstract

Both as an animator and as a company Walt Disney has played an extremely important role in the development of animation. As well as its popularity, Fantasia is one of the important works of Disney, which stands out with its mastery of image and sound. Fantasia, a feature-length cartoon, is an impressive artistic work created by Disney and his team in the year of 1940. Although it did not attract enough attention at the time, it is a unique animated film which value was understood later. The cartoon, which can be described as a new kind of art form with its unique aspect, has brought an unprecedented aesthetic dimension to storytelling. With this work, Disney brought art and classical music together with people from all walks of life. Moreover, it gave many messages to the movie audience by holding a mirror to the period it was broadcast. Within the scope of this research, each part of the film was examined in terms of image, sound and theme, and the messages underlying the animations were tried to be revealed. Research is important in terms of the information and ideas it provides, as the content of the cartoon requires it to be examined from many aspects. In the research, it is aimed to present a resource based on information and interpretation about the animated film to the relevant people. The research carried out in this direction was carried out within the scope of the analysis of the animated film in question and the review of the relevant literature.

Keywords: Animation, Cartoon, Fantasia, Walt Disney.

Geliş Tarihi / Received
15.11.2022

Kabul Tarihi / Accepted
22.03.2023

Yayın Tarihi / Publication Date
30.03.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding author
E-mail: ceyda.kurtes@dpu.edu.tr

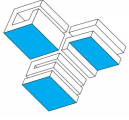
Cite this article: Kurteş, C., Bingöl, H.O.
(2023), Resimleri Duy, Müziği Gör;
Disney Fantasia (1940), D-Sanat, Cilt:1,
Sayı:5

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

* Arş. Gör. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, ceyda.kurtes@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7762-3941

** Doç. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, hamionur.bingol@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1522-6419

Giriş

Şüphesiz ki bir animatör olarak Walt Disney, animasyon dünyasının gelişim sürecinde bir kilometre taşıdır. 1940 yılında ortaya koyduğu 126 dakikalık uzun metrajlı çizgi filmi olan Fantasia'sıyla o güne kadar karşılaşılmamış bir çizgi film formuna imza atmıştır. Bu animasyon filmi, gösterime girdiği dönemde finansal bir başarısızlığa ve genelde olumsuz eleştirilere yol açsa da 1960'ların sonlarında Disney'in ölümünden sonra değeri anlaşılmış etkileyici bir yapıttır. Şirketin kuruluşundan sonra uzun yıllarca maddi ve manevi açıdan birtakım zorluklar yaşayan Disney'in, şirketini ayakta tutmak için daha önce yapılmamış bir şey ortaya çıkarması gerekliydi. Bu düşünceyle doğan Fantasia'nın yapım amacının, çizgi film kavramını geniş kitlelerle buluşturmak için klasik müziğin etkileyici gücünü kullanmaya çalışmak olduğunu söylemek mümkündür.

Yapımı 2.28 milyon USD'ye mal olan çizgi film, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada toplamıyla birlikte şirkete 83.3 milyon USD hasılat getirmiştir. Disney'in tüm yaratıcı çabası ve maddi açıdan yaptığı yatırımlarıyla ortaya koyduğu Fantasia; animasyonları, müziği ve konusu bakımından incelenmeye değer bir yapıttır.

Araştırmanın Amacı

Fantasia, günümüzde animasyon başta olmak üzere pek çok farklı disiplinden sanatçı, tasarımcı veya araştırmacı tarafından büyük saygı görmektedir. Bu çizgi film, animasyon eğitiminde yer verilen çalışmalardan biridir; ancak film hakkında Türkçe bir kaynağa rastlanmamıştır. Bu nedenle araştırma kapsamında filme dair bilgi ve yorum içeren bir kaynak oluşturulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Araştırmanın okuyuculara müziğin soyut ve fantastik görsellerle nasıl bir ilişki kurduğu konusunda bilgi ve fikirler sunacağı düşünülmektedir. Araştırma bu bakımdan önem taşımaktadır.

Sınırlılık

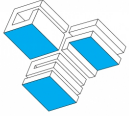
Bu araştırma, Disney'in 1940 yılında yayınlanan Fantasia filmiyle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, nitel veri toplama yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Verilere ulaşabilmek için doküman inceleme yoluna başvurulmuştur. Başta Fantasia filminin analizi olmak üzere ilgili kitaplar, tezler ve makale gibi kaynaklardan yararlanılmıştır.

Fantasia (1940)

1939 yılının başlarında prodüksiyonuna başlanan Fantasia, sekiz parça olarak planlanmıştır: Bach'ın "Toccatina and Fugue in D Minor", Pierné'nin "Cydalise and the Goat-Foot", Tchaikovsky'nin "The Nutcracker Suite" (Fındıkkıran Süiti), Mussorgsky'nin "Night on Bald Mountain" (Kel Dağda Gece), Schubert's "Ave Maria," Ponchielli's "Dance of the Hours" (Saatlerin Dansı), Debussy'nin "Clair de Lune" Stravinsky'nin "The Rite of Spring" (Bahar Ayini), ve Dukas'ın bahsi geçen "The Sorcerer's Apprentice" (Büyücünün Çırağı) (Lenburg, 2011: 77). Film programında Philadelphia Orkestrası'nın müziğini yönetme işini müzik şefi Leopold Stokowski üstlenmiştir.

Filmin başlangıcında filmin sunucusu ve müzik eleştirmeni olan Deems Taylor, Fantasia'nın programında üç farklı müziğin olduğunu belirtmektedir: İlk müzik türünün kesin bir hikâye anlattığını, ikincisinin spesifik bir konusu olmasa da bir dizi pek de kesin olmayan görselleri çizdiğini ifade eder. Üçüncü müziğin ise başlı başına kendi iyiliği için var olan bir müzik türü olduğunu belirtir (Deems Taylor, 1940, Fantasia).

1. Tokkata ve Füg

Müzik-görsel ilişkisinin en yoğun hissedildiği bölümlerden birisi Fantasia'nın açılış sekansıdır. Burada, rengârenk soyut ve fantastik görselleri içeren animasyonların müzikle eş zamanlı bir uyumu söz konusudur. Bu tür deneysel soyut filmleriyle tanınan avangart sanatçı Oskar Fishinger, Fantasia'ya J.S. Bach'ın D Minör Toccata ve Füg'ü için yaptığı kısa ve öz katkılarıyla bilinmektedir (Heller ve Vienne, 2016: 108). Fishinger, 1938'de Fantasia'nın bu parçalarının tasarlanması ve canlandırılması için Disney Stüdyoları tarafından işe alınmıştır (Krasner, 2008: 12). Fantasia'nın "Resimleri duy, müziği gör!" sloganı, görsel müziğin sanatın geleceği olduğuna inanan Fishinger'in sanatına da tam anlamıyla uygun bir tanımdır.

20. yüzyılın ilk zamanlarında pek çok sanatçı tarafından işitsel ve görsel deneylere dayalı, insanın algısıyla alay eden "sinestezik" filmler üretilmiştir. Görsel müzik yaratma amacıyla yapılan bu filmler birtakım renk, ışık, şekil ve ses deneylerini kapsamaktadır. Fantasia'nın ilk bölümünde de bu sinestezik ve deneysel film anlayışının benimsendiği açıkça görülmektedir.

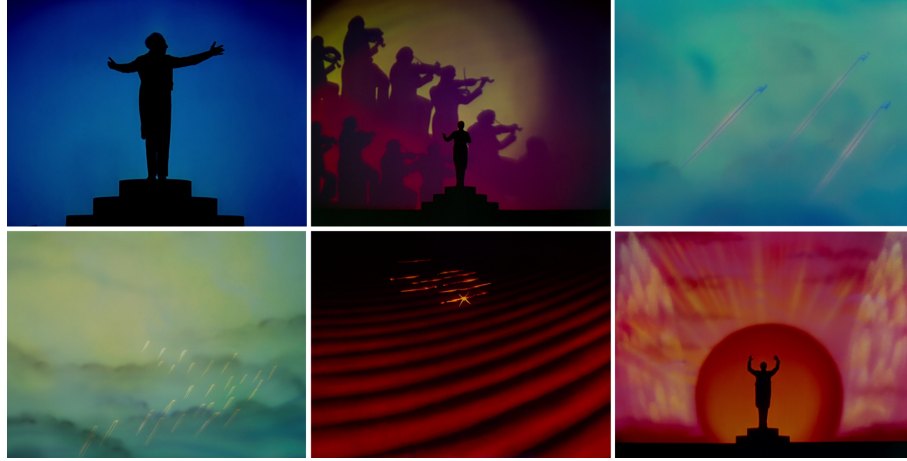
Bu noktada kulaklara farklı gelmekte olan sinestezik kavramını kısaca tanımlamak gerekirse, bir duyuşsal veya bilişsel yolun uyarımının otomatik olarak başka bir duyuşsal veya bilişsel yolda algılanmasına yol açan nörolojik bir durum olarak tanımlamak mümkündür (Cai vd., 2010: 1). Sinestezik, bilimde olduğu kadar sanatta da büyük bir merak konusudur, çünkü işitsel ve görsel algının nasıl bu denli iç içe olabildiği hala bilinmemektedir (Guevara, 2016: 20-21). Üstelik, Cai vd., (2010) tarafından yürütülen bir araştırmada Fantasia'nın sinestezik sanatçılar tarafından yapıldığına dair herhangi bir kanıt olmamasına rağmen filmde birtakım sinestezik etkilerin ortaya çıktığı da saptanmıştır. Bu bilgiden hareketle de Fantasia'nın yapım ekibinde olan takımın, çizgi filmdeki sinestezik olgusunu naif bir biçimde, farkında olmadan kullanmış olduklarını da söylemek mümkündür.

Stokowski, Bach'ın ilk parçası olan Toccata'yı yönetmek üzere sahnede görüldüğünde siyah silüetiyle tıpkı filmdeki soyut görsellerin bir parçası olarak görünmektedir. Orkestranın sahneye vuran gölgeli silüetleri de bu etkiyi vermektedir. Farklı türdeki her bir enstrümantalistin farklı renkte spot ışıklarıyla aydınlatılmış silüetleri, seslerin ayrımını pekiştirmektedir. Disney'in burada orkestra ve görüntüleri farklılaştırmak için ışık, renk, alan ve stereofonik ses yerleşimini kullanarak Stokowski'nin yorumunu güçlendirdiği görülmektedir (Clague, 2004: 96).

Parçanın ikinci bölümünde, Füg başladığında soyut görseller ekranda müzikle uyumlu bir ritimde dans etmeye başlar. Füg devam ederken bulutların arasında hareket eden yaylı çalgıların soyutlamaları sesin hareketini taklit etmek ve melodik yapıyı anlatmak için ekranda görülmektedir. Canlandırılmış soyut görseller melodiyi meydana getirirken her bir görüntü rengi farklı türde yaylı çalgıya atfedilmektedir: Kemanlar sarı gibi parlak bir renkle, çello veya piriç gibi kalın alt tınlar kırmızı ya da yeşil gibi koyu bir renkle eşleştirilmiştir. Bu şekilde seyirciyi müziği renkler ve formlar aracılığıyla nasıl okuyabileceği öğretilmektedir (Clague, 2004: 96). Müzik

devam ederken ekranda dalgalar, diskler, dağlar vb. gibi soyut öğeler uzay boşluğunda hareket ediyor gibi görünmektedir.

Fantasia'nın açılışında dikkat çeken bir başka nokta ise açılışın karanlık bir atmosfere sahip olmasıdır. Bu durum, içinde bulunulan dönemin koşullarına bağlanabilir. Film, 2. Dünya Savaşı'nda Hollywood animasyonunun propaganda dönemi eşiğinde ortaya çıkmıştır. Filmde savaş propagandası konusunda doğrudan bir gönderme olmasa da Mik (2021)'in belirttiği gibi açılış ürkütücü ve ani renk değişimleriyle elbette dönemin zahmetli gerilimiyle ilişkilendirilebilir.

Görsel 1. Fantasia, *Toccata and Fugue in D Minor*, 1940, Animasyon

2. Fındıkkıran Süiti (The Nutcracker Suite)

Filmin ikinci bölümü olan Çaykovski'nin Fındıkkıran Süiti, animasyon ile müziğin en çok eşleştiği bölümlerden biridir. Disney, Fındıkkıran Süiti için alışılmadık dışı bir anlatı seçerek orijinalindeki oyuncaklar ve fındıkkırandan vazgeçmeyi tercih etmiştir. Disney ve animatörleri, oyuncakların tasvir edilmesi yerine doğanın görüntülerinden ilham aldığı türlü bitkiler, hayvanlar ve orman manzaraları ile ilişkilendirilmiş fantastik öğeleri canlandırmıştır (Rosenmund, 2012: 13). Seyirciye küçük bir göletin etrafında toplanan periler, çiçekler, mantarlar ve akvaryum balıkları gibi minik canlıların büyülü dünyası gösterilmiştir. Benzon (2011)'in deyişiyle bu bölüm "animist bir mikro kozmos" sunmaktadır. Doğal yaşam dünyasının bazı yönlerini ele alan bölüm ise altı parçadan meydana gelmektedir.

Bölümün açılışı "Dance of the Sugar Plum Fairy" ile başlamaktadır. Sekansta birçok perinin çiçeklere ve örümcek ağı üzerine çiy taneleri bıraktığı görülmektedir. Doğal dünyanın işlerini yapan doğa ruhları olarak tasvir edilen periler, çiçeklerin üzerindeki sabah çiyinden sorumludur. Periler esasını sallayarak ışıltılı çiy tanelerini bırakırken müzikle oldukça senkronize hareket etmektedir. Stokowski buradaki görsel-işitsel senkronizasyonu daha iyi sağlama amacıyla müziğin temposunu normalinden biraz daha yavaşlatarak perilerin parmak ucu üzerinde gezinebilmesi için zaman tanımıştır (Rosenmund, 2012: 13). Bölümdeki diğer dikkat çekici ayrıntı ise perilerin elindeki asaların tıpkı orkestra şeflerinin batonuna benzemesidir.

"Chinese Dance" olarak adlandırılan bölümde mantarların, perilerin döktüğü çiy tanelerinden sonra canlandığı ve dans etmeye başladığı görülmektedir. Müzikle uyumlu dans eden çekik gözlü mantarların şapkaları, Asyalıların taktığı konik biçimli şapkaları andırmaktadır.

Sevimli mantarların dansı ardından “Dance of The Reed Flutes” adlı bölümde su yüzeyinde dans eden çiçekler görülmektedir. Seyirciye müzik eşliğinde çiçeklerden bir bale gösterisi sunulmaktadır. Taç yapraklarıyla tıpkı etekli kızlara benzeyen çiçekler küçük bir şelale kenarından yuvarlandığında bölüm sona erer.

Çiçeklerin şelaleden yuvarlanmasıyla birlikte odak noktası su altına çekilerek yeni bir sekans başlar. Bu, Fantasia’nın diğer bir bölümü olan “Arabian Dance”tir. Disney buradaki dansı “akvaryum balığı balesi” olarak yeniden kavramsallaştırır ve seyirciye insan dansının animasyonlu bir koreografiye nasıl dönüştürüldüğü anlatılır (Rosenmund, 2012: 13). Balıklar yavaş tempoda kıvrımlı dansları ve seyirciye doğrudan, kasıtlı olarak bakan iri gözleriyle egzotik ve cazibeli bir tavır sergilemektedir. Ayrıca balıkların bazı hareketlerinin Disney’in stüdyoya getirdiği bir oryantal dansçının hareketleri temel alınarak canlandırıldığı bilinmektedir (Benzon, 2011: 21).

“Russian Dance” olarak adlandırılan sonraki bölümde bir grup devedikeninin canlanarak dans etmeye başladığı görülmektedir. Bir süre sonra onlara orkideler de eşlik etmektedir. Müzik bitimiyle birlikte çiçekler hareketini durduğunda tıpkı bir manzara tablosunun içinde gibi dururlar.

“Waltz of the Flowers” adlı son bölümde orman manzarası içinde bir süre sonra tekrar periler görünmektedir. Doğada değişime yol açan periler, açılıştan gecedan gündüze geçişi sağlarken bu bölümde mevsimlerin geçişinde görev almaktadır. Yazın başlangıcıyla başlayan mevsim yerini sırasıyla sonbahar ve kışa bırakmaktadır. Bu değişimle birlikte havada uçan karahindiba ve ipek otu tohumlarının yeryüzüne indiği görülmekte ve bu durum üremeyi temsil ederken aynı zamanda bir sonraki neslin devreye gireceğine dair bir göndermede bulunmaktadır (Benzon, 2011: 22).

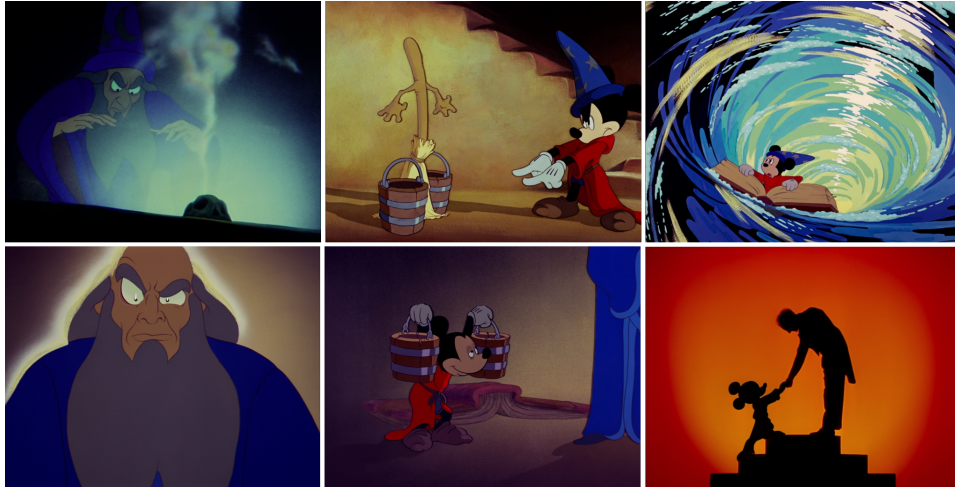
Görsel 2. Fantasia, *The Nutcracker Suite*, 1940, Animasyon

3. Büyücünün Çırağı (The Sorcerer's Apprentice)

Filmin üçüncü bölümünde Disney’in en önemli karakterlerinden Mickey Mouse, “Yen Sid” (karakterin ismi tersten ‘Disney’ olarak okunmaktadır) adında güçlü bir büyücünün çıraklığını yapmaktadır. Deems Taylor’ın “iş öğrenmeye hevesli ve zeki biri” olarak tanımladığı Mickey

Mouse, parlak zekâsıyla ona verilen işlerini kısa yoldan halletmeyi tercih eder. Büyücünün ona öğrettiği sihir numaralarını henüz onları nasıl kontrol edeceğini bilmeden kullanmaya başlar ve sonucunda işler istediği gibi gitmeyerek kontrolden çıkar. Bir süre sonra büyücü Yen Sid ortaya çıkar ve etraftaki karmaşayı durdurur. Bu durum üzerine Mickey büyücüye biraz mahcup biraz da muzip bir tavır sergilerken büyücü Mickey'e sert bir tavırla yaklaşmaktadır. Aslında burada seyirciye ebeveynlerin çocuklarına bilimsel yönetim tekniklerini uygularken karşılaştıkları umut ve endişe durumu etkili bir şekilde anlatılmaktadır (Sammond, 2005:175).

Disney filmlerinde açıkça yaştan ziyade gençliğin en iyisini bildiği vurgulanmaktadır. Gençliğin, sırf daha yaşlı oldukları için sözde bilge olanların kurallarına uymayı reddetmesi haklı bir tutum olarak gösterilir; ancak gerçekten bilge yetişkinlerin varlığına dikkat edilmeli ve gençliğin bilge akıl hocalarından çok şey öğrenebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Genç olmanın en büyük problemi de bu noktada yatmaktadır: Eskinin bilgisini ne zaman dinlemeyi ya da reddetmeyi ayırt etmenin zorluğu (Brode, 2004: 15)...

Görsel 3. Fantasia, *The Sorcerer's Apprentice*, 1940, Animasyon

4. Bahar Ayini (Rite of Spring)

Bölüm, Fantasia'nın dördüncü ve en uzun bölümüdür. Filmin sunucusu Deems Taylor, Stravinsky'nin bu balesini yazarken amacının "ilkel yaşamı ifade etmek" olduğunu belirtir. Disney, bunu biraz daha farklı bir yönden ele alarak dünyanın doğal tarihini yeniden canlandırmak istemiştir. Disney, Stravinsky'nin yeniden doğuş ve fedakârlık temalı balesini döngüsel bir doğum, ölüm ve yeniden doğuş dansına çevirmiştir (Clague, 2004: 97).

Deems Taylor, bu filminin senaryosunu sanatın değil bilimin yazdığını ifade etmektedir. Çünkü Disney'in amacı, yaşamın kökenleri ve evrimini açıklayan belgesel niteliğinde bir animasyon filmiydi. Onun taahhüt ettiği şeylerden biri, Charles Darwin'in evrim teorisiydi ve filmde bu teorinin akla yatkınlığını göstermek için animasyonu yaratıcı bir şekilde kullanmıştır (Schuchardt, 2019: 262).

Filmin üretim aşamasında, ilgili birkaç uzmanın Disney animatörleri ile iş birliği yaptığı bilinmektedir (Williamson, 2020). Üstelik Disney'in animatörleri, dinazorların nasıl hareket etmiş

olabileceğine dair ilk yeniden yaratmayı sağlayarak bilime bir katkıda da bulunmuştur (Clague, 2004: 98).

Film, samanyolu galaksisinin 3 boyutlu gibi görünen katmanları arasından volkanik dünyanın görüntüsüne geçmektedir. Tarih öncesi yaşamın aşamalarını tasvir eden filmde sırasıyla dünyadaki volkanik patlamalara, tek hücreli mikroorganizmaların yaşamına, deniz canlılarının karaya çıkmasına, dinazorların yükselişine ve düşüşüne şahit olunmaktadır. Bu süreçte müziğin animasyonlarla oldukça uyumlu olduğu ve değişen eylemlere göre alçalıp yükseldiği görülmektedir. Müzik özellikle yanardağı patlamalarındaki ritmik vuruşlarda ve T-Rex'in savaş sahnesindeki hareketlerinde belirginleşmektedir.

Yeryüzündeki yaşamın evrimsel aşamalarını sunarak evrim teorisini öğreten Disney, seyircisini aynı zamanda Darwin'in doğal seçilimi konusunda da eğitmiştir. Filmde Stegosaurus gibi otobur bir türle T-Rex gibi etobur bir tür arasındaki av-avcı ilişkisine tanık olunuyor. Etobur türün hayatta kalabilmesi için avlanması, otobur türün ise kaçması gerekmektedir. Burada Darwin'in başarılı ve en uygun olanın hayatta kalması teorisi anlatılır. Ancak bir süre sonra ne yazık ki iki türün de yeryüzünden silindiği görülmektedir. Disney burada seyircisine bir ders daha vermektedir: Sekansın üzücü bir şekilde sonlandırılması aslında gelecekte işleri daha farklı yapmamız açısından bir teşvik görevi de görmektedir (Brode, 2004: 120).

Görsel 4. Fantasia, *Rite of Spring*, 1940, Animasyon

5. Pastoral Senfoni

Filmin ikinci yarısı Beethoven'ın "Pastoral Senfoni" adlı parçasıyla başlamaktadır. Walt Disney, Beethoven'ın Pastoral Senfonisi'ni bilindik kırsal bir manzaranın tasviri yerine çeşitli mitolojik karakterlerin yer aldığı Olimpos Dağı'na dönüştürmüştür. Disney'in burada Technicolor'un sunmuş olduğu imkanları sonuna kadar kullanarak seyircilerine pastel renk tonlarının geniş bir yelpazesini sunduğu görülmektedir.

Bölüm, sırasıyla Pegasuslar ile temsil edilen ebeveyn ve çocuklar, Centaurlar ve Centauretler'in eşleşmesi, Bacchanal (Bacchus-Dionysos ile ilgili bir şenlik), Zeus ve Vulcan ile birlikte çıkan fırtına ve ardından sakin bir gece kapanışıyla sona erer. Bir gün içindeki fantastik bir yaşantının kesitini sunan bölüm genel olarak ev hayatıyla ilişkilendirilmektedir (Benzon, 2011: 54). Bölüm daha

kapsamlı bir ifadeyle izleyiciye erkekler, kadınlar, gençlik, aşk, aile, ebeveynlik, oburluk, güç ve bireyin idealize edilmiş, yardımsever ve ruhsallaştırılmış bir doğa anlayışına ilişkin perspektifleri sunmaktadır (Clague, 2004:103).

İlk sahnede Olimpos Dağı'nın bir manzarası ardından tek boynuzlu atlar ve Faunlar ortaya çıkmaktadır. Ardından seyirciyi Pegasus olarak ifade edilen kanatlı atlardan oluşan bir aile karşılamaktadır. Ebeveynlerin siyah ve beyaz gibi zıt bir renkle çocukların ise pastel renkli tonlarda tasvir edildiği görülmektedir. Buradaki renk temelli ilişkide, ebeveynler hem birbirini tamamlayıcı hem de karşıt güçlerin bir sembolü olarak ying-yang'i temsil ederken çocuklar ise renkli ve oyuncu kişiliklerinin altında potansiyel olarak var olan olgun ve mükemmel yaşamı temsil etmektedir (Mik, 2021:581).

Bir sonraki sahnede seyirciyi dışı olduğu bilinen at ve insan karışımı Centauretler karşılamaktadır. Centauretler'in bir kaplıcada yıkandığı ardından kanatlı minik yaratıklar olan aşk tanrıalarının onların bakımını yaptığı görülmektedir. Centauretler kendilerini az sonra sahnede görünecek olan ve erkek tür olarak adlandırılan Centaurlar için hazırlamaktadır. Centaurlar ortaya çıktığında Centauretler kendilerini bir defiledeymiş gibi onlara sergilemektedir. Centauretler'in tasvirleri o zamandaki kadınlarının sosyal statüsüne, mükemmel ev hanımı olmalarına ve bir Amerikan evinin dekorasyonuna tekabül etmektedir (Mik, 2021:585). Centaur-Centaurette çiftlerinin birbiriyle aynı renkte eşleşmesi dikkat çekici diğer bir noktadır. Çiftler kendiliğinden eşleştiğinde aşk tanrıları diğer yarısını bulamamış, çekingen bir mavi çifti de birbiriyle buluşturmaktadır.

Bir sonraki sahnede tüm bu fantastik yaratıkların bir şenliğe hazırlandığı ve Bacchus için şarap hazırladığı görülmektedir. Bacchus'a şarap ikram eden ve onu yelleyen zebra görünümlü siyah tenli kadınların hizmet görevini üstlendiği ve şenliğe katılmadığı görülmektedir. Bu durum şüphesiz Amerika'da tarih boyunca süregelen birtakım toplumsal sorunlarla ilişkilendirilebilir. Pastoral Senfoni'de buna benzer başka sahneler de mevcuttur. Disney Stüdyosu'nun aldığı eleştirilerden dolayı Pastoral Senfoni'nin 1969'da yayınlanan versiyonunda bazı sahneleri kesmek zorunda kaldığı bilinmektedir (Mik, 2021:588). Yine de Disney Stüdyosu cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi kavramları icat etmemiştir; onun bu tutumları yayınlandığı dönemin Amerika'sına özgü olmakla birlikte tüm güzellikleri ve kusurlarıyla Amerika'nın nerede olduğunu ve ne olmayı istediğine dair bir hatırlatıcı görevi görmektedir (Clague, 2004:105).

Son sahnede şenliği aniden başlayan şiddetli bir fırtına sonlandırmaktadır. Zeus koyu bulutlar arasından çıkmakta ve Vulcan'ın dövmüş olduğu yıldırımları Bacchus'a kasten ve hiddetli bir şekilde yöneltmektedir. Burada Zeus, o dönemde ABD'yi bekleyen gerçek savaşı hatta Fantasia'nın her bölümünde izlerine rastlanabilen savaşı temsil etmektedir (Mik, 2021: 591).

Görsel 5. Fantasia, *Pastoral Symphony*, 1940, Animasyon

6. Saatlerin Dansı (Dance of the Hours)

Saatlerin Dansı, orijinalinde Ponchielli'nin *La Gioconda* Operası içinde yer alan bir baledir. Ponchielli'nin balesi adından da anlaşılabilceği gibi bir gün içinde yaşanan belirli saatleri seyirciye sırasıyla tasvir etmektedir. Filmde günün saatlerini bölümlere ayıran Disney, bu baleyi alışılmadık türden bir gösteriye çevirmiştir. İlk bölümünde sabahın erken saatleri devekuşları, ikinci bölümde gün ortası su aygırları, üçüncü bölümünde akşamüstü filler, dördüncü bölümde gece vakti timsahlar görülmekte ve ardından gece vaktinde bir final yapılmaktadır. Filmde yer alan karakterler bahsedilen türde hayvanlar olduğundan Ponchielli'nin Saatlerin Dansı, hicivli bir komediye dönüşmektedir (Rosenmund, 2015:6). İzleyici burada adeta bir sirk gösterisine konuk olmuş gibidir.

Fantasia'daki Saatlerin Dansı; birtakım uyumsuzluk, belirsizlik ve tutarsızlıklar bütününden meydana gelen bir bale parodisi olarak nitelendirilebilir. Bu bölümde bir filin çıkardığı baloncuk üzerinde durması gibi pek çok absürt ve komik sahne görebilmek mümkündür. Filmde gergedan ve fil gibi kaba ve iri görümlü hayvanlar Disney animatörleri tarafından zarif bir şekilde tasvir edilmeye çalışılmıştır. Disney'in temel düşüncesi, esasında zarif bale dansçılarının üstlendiği rolleri hantal hayvanlara yaptırmaktır (Benzon, 2011: 58). Üstelik hayvanların rollerini sürdürmekte güçlük çektiği de dikkat çekmektedir. Örneğin, deve kuşlarının sabahın erken saatinde uykulu olduğu için dans etmekte zorlandığı ve acıktıkları için üzümün peşine düştüğü görülmektedir. Diğer bir dikkat çekici nokta ise balenin gerçekleştirildiği mekânın belirsizliğidir. Deems Taylor'un ifadesine göre mekân, Venedikli bir soylu olan Dük Alvise'nin sarayındaki salon ve onun önündeki büyük bahçede gerçekleşmektedir. Bölümde gösterilen mekân her ne kadar dışarı gibi görünse de pek çok ipucu aslında burasının içerideki bir sahne olduğunu desteklemektedir. Sahne girişinde teker teker açılan perdeler, devekuşlarının dans ettiği sahnede görülen gökyüzünün sanki bir duvar kâğıdı gibi parça parça durması ve sonlara doğru timsah ile gergedan üzerinde görülen spot ışıkları bu düşünceyi desteklemektedir. Disney böylelikle izleyicisine hayvan dansçıların rollerini yapmakta zorlandığı bir ön plan eylemi sunarken aynı zamanda sahnede olmakla gerçekte olmak arasında bir ayrım da sunmaktadır (Benzon, 2011: 59).

Görsel 6. Fantasia, *Dance of the Hours*, 1940, Animasyon

7. Kel Dağda Bir Gece (A Night on Bald Mountain) - Ave Maria

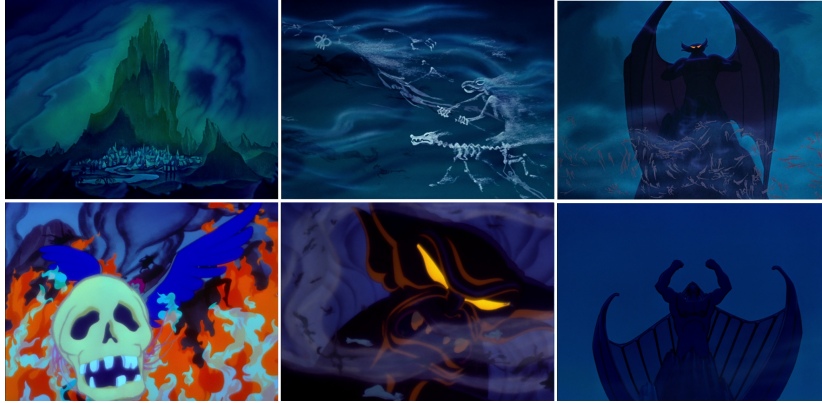
Filmin kapanışı Modest Mussorgsky'nin "Night on Bald Mountain" ve Franz Schubert'in "Ave Maria" adlı iki parçanın birleşiminden oluşmaktadır. Parçalar yapı ve atmosfer bakımından farklı olsa da ikisi arasında pürüzsüz bir geçiş ve ilişki gözlemlenmektedir. Disney bu bölümde seyircisine laik ve kutsal, iyilik ve kötülük gibi zıt temaları bir arada sunmaktadır. Görünüşte birbirine zıt iki anlatı temasını bir araya getiren Disney ve ekibi, seyircinin film üzerinde düşünmesini sağlarken aynı zamanda daha önce sunulan müziği anlama biçimlerini kullanarak çıkarabileceği daha geniş bir anlamlandırma işi yapabilmesi için yer sağlamaktadır (Rosenmund, 2015:17).

Bölümün ilk yarısında Deems Taylor'un ifadesiyle "Bald Mountain" (Kel Dağ), geleneklere göre şeytan ve müritlerinin toplanma alanıdır. Bölüm gerek müziği gerekse ürkütücü tasvirleriyle şüphesiz en korkutucu animasyonlardan biri olarak nitelendirilebilir. Bu yönüyle bölüm Amerikalı izleyiciler için Cadılar Bayramı ile ilişkilendirilebilir; ancak buradaki olaylar Walpurgis Gecesi'nde geçmektedir. Walpurgis Gecesi, "Cadıların Gecesi" olarak da bilinen ayrıca Almanya'da 'Walpurgisnacht' adıyla her sene 30 Nisan'da kutlanan bir pagan festivalidir (Farrant, 2022). Bu özel günün yerel varyantlarına Avrupa ve İskandinav olmak üzere daha pek çok farklı ülkede rastlamak mümkündür.

Gece vakti dağın zirvesinde uyanan Chernobog adlı iblis çeşitli ruhlar, cadılar ve yaratıkları hizmetine çağırılmaktadır. Chernobog "kara tanrı" anlamına gelen ve Slav mitolojisinden esinlenen bir yaratıktır. Bu güçlü ve heybetli karakter, babası Ukraynalı bir süvari olan Disney animatörü, Bill Tytla tarafından canlandırılmıştır. Tytla'nın bu karakter üzerine çalışması, genel olarak kabul edilmiş görüşe göre, şu ana kadar en iyi elle çizilmiş animasyon olarak değerlendirilmektedir (Benzon, 2011: 66). Kendisi aynı zamanda Fantasia'nın diğer bir güçlü karakteri olan Yensid'i de canlandıran isimdir.

Chernobog'un uyanışından itibaren giderek yayılan kasvetli ve karanlık hava, filmin yayınlandığı dönemdeki savaşın gerilimini çağrıştırmaktadır. Chernobog'un karanlık güçleri tarafından mezarlarından dirilen ruhların tasvirleri, aynı zamanda Silly Symphony serisindeki The Skeleton

Dance'ı de anımsatmaktadır. Ölümünden sonra dirilme gibi dini motiflere rastlanan bölümde, Bahar Ayini'nin aksine dini ilkelerin benimsendiği bir yaklaşım söz konusudur. Dirilen ruhlar ölümden sonra bir yaşam olduğu olasılığını artırırken aynı zamanda insanın varoluşunun yalnızca fiziksel olmadığını da öne sürüyor olabilir (Miller, 2019:273). Tıpkı bir orkestra şefi gibi hareket eden Chernobog'un güçleriyle yönlendirdiği ruhlar, dağa ulaştığında birtakım grotesk türde figürlere bürünerek dans etmeye başlamaktadır.

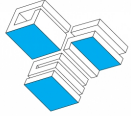
Görsel 7. Fantasia, *A Night on Bald Mountain*, 1940, Animasyon

Alevler arasında bir süre daha devam eden şeytani cümbüş arkadan duyulan bir çan sesiyle duraksar ve ruhlar yavaş yavaş dağılır. Filmin ilk gösteriminde seyircilerin bu çan sesini duyduğunda koltuklarından dönerek tiyatronun arka duvarlarına baktığı bilinmektedir (Granata, 2002:74). Bu da Disney'in geliştirmiş olduğu ses sisteminin ne denli inandırıcı olduğunu göstermektedir. Filmde çan sesiyle birlikte Chernobog'un zevkli yüz ifadesi dağılarak yerini ıstırap dolu bir ifadeye bırakır. Onun kanatlarını kapayarak korkuyla sindiği bu sahne şüphesiz Fantasia'nın en etkileyici sahnelerinden birisidir. Buradaki çan sesini aslında bir tür ilahi müdahale olarak yorumlamak mümkündür (Benzon, 2011: 76).

Günün ilk ışıkları belli belirsiz ortaya çıktığında filmin son sekansı başlamaktadır. Ave Maria, burada seyirciye bir umut ışığını yakmaktadır. Bir önceki sekansta hâkim olan kasvetli atmosfer yerini kademeli olarak artan şekilde dingin ve aydınlık bir sahneye bırakmaktadır. Aslında burada seyirciye söz konusu dönemin kasvetli havasına karşın bir umut aşılandığı da söylenebilir.

Görsel 8. Fantasia, *Ave Maria*, 1940, Animasyon

Bölümde hareket epey kısıtlı ve görüntüler oldukça minimaldir. Hareket yalnızca elinde bir ışık kaynağını taşıyan rahiplerin geçişinde ve kamera geçişlerinde görülmektedir. Rahiplerin geçtiği sahnede, ellerindeki ışığın suya yansımalarının ustaca tasvir edildiği bunun görüntüye inandırıcılık kazandırdığı görülmektedir. Rahiplerin üzerinden geçtikleri köprünün üç gotik kemerle desteklenmesi köprüye güçlü bir ayinsel rezonans kazandırmaktadır (Benzon, 2011: 79). Kamera geçişinde görülen önlü arkalı ağaçlarda ise etkileyici bir derinlik etkisi gözlemlenmektedir. Belirli bölgelere uygulanan flu alanlar bu derinliği daha da pekiştirmektedir. Walt Disney, elbette animasyonda derinlik izlenimini geliştirmeye çalışan ilk animatör değildi; ancak derinliği iyi şekilde kullanan ve animasyon filmlerinde bunu en üst düzeye çıkaran ilk kişiydi (Lenburg, 2011: 66).

Sonuç

Walt Disney'in görsel ve işitsel açıdan sınırları zorlayan yapıtı olan Fantasia, pek çok yönden önemli bir çizgi filmidir. Çizgi film seyircisine müzikle, görselle ve renklerle eğlenceli bir deneyim yaşatan görsel ve işitsel bir sentezdir. Gerek "Fantasound" olarak adlandırdığı kendine ait müzik teknolojisiyle gerekse Technicolor'un sunduğu renk teknolojisiyle döneminin imkânlarını sonuna kadar kullanmıştır. Bu da onu zamanının ötesinde bir film yapmaktadır. Filme yönelik maddi ve manevi açıdan tüm çabasını ortaya koyan Disney, dönemin koşullarına rağmen etkileyici bir yapıta imza atmıştır. Fantasia döneminde genelde olumsuz eleştirilere maruz kalsa da yaratmış olduğu yeni bir çizgi film formuyla teknik ve estetik yönden benzersiz bir yapıt olarak kabul edilmektedir.

Animasyonu, klasik müziği kitlelere sunmak için bir araç olarak kullanan Disney, sanatını yalnızca ayrıcalıklı bir kesime değil her kesimden ve her yaştan insana duyurmayı başarmıştır. Disney ve ekibinin filmde sergilediği teknik ustalık, Fantasia'nın seyircisine vermek istediği mesajları da inandırıcı kılmıştır. Böylelikle müziği günlük yaşamdan imgelerle eşleştirerek vermek istediği mesajları pekiştirmiştir.

Fantasia, genel bir çerçevede ele alındığında onun bir savaş filmi olduğu çıkarımında bulunmak yanlış olmayacaktır. Çünkü filmin neredeyse tüm bölümlerinde dönemin gergin havasını hissetmek mümkündür. Film iyisiyle kötüsüyle, hem döneminin hem de söz konusu dönemin ABD'sinin sosyal ve kültürel yaşamından izler taşımaktadır. Aynı zamanda evrensel nitelikteki mesajlarıyla her seyircisine dokunabilen Fantasia, ülkesinin sınırlarını da aşmış bir yapıttır.

Kaynakça

Algar, J., Armstrong S., Jr, F. B., Ferguson N., Hand, D., Handley, J., Hee, T., Jackson, W., Luske, H., Roberts, B., Satterfield, P., Sharpsteen, B. *Fantasia* (1940). <https://www.imdb.com/title/tt0032455/>.

Benzon, W. L. (2011). *Walt Disney's Fantasia: The Cosmos and the Mind in Two Hours. Available at SSRN 1966567.*

Brode, D. (2004). *From Walt to Woodstock: How Disney Created the Counterculture*. University of Texas Press.

Cai, D., Goto, S., Shinohara, T., Nagata, N., Kurumisawa, J., & Fukumoto, A. (2010). Synesthetic Color Scheme in Fantasia. In *ACM SIGGRAPH 2010 Talks* (pp. 1-1).

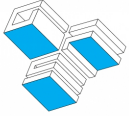
- Clague, M. (2004). Playing in' Toon: Walt Disney's "Fantasia" (1940) and the Imagineering of Classical Music. *American Music*, 22(1), 91-109.
- Granata, C. L. (2002). Disney, Stokowski, and the Genius of Fantasia. *The Cartoon Music Book*, 336.
- Guevara, S. (2016). An Analysis of Disney's Fantasia Opening Sequence. (Master's Thesis, University of Barcelona) Retrieved from: https://www.academia.edu/30029734/AN_ANALYSIS_OF_DISNEYS_FANTASIA_OPENING_SEQUENCE.
- Heller, S. ve Vienne, V. (2016). *Grafik Tasarımı Değiştiren 100 Fikir*. (B. Bayrak, Çev.). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Krasner, J. (2008). *Motion Graphic Design, Applied History and Aesthetics*. Focal Press.
- Lenburg, J. (2011). *Walt Disney (Legends of Animation): The Mouse That Roared*. New York: Chelsea House.
- Mik, A. (2021). Et in (Disney) Arcadia Ego: in Search of Hope in the 1940 Fantasia. Katarzyna Marciniak (Ed.), *Our Mythical Hope: The Ancient Myths as Medicine for the Hardships of Life in Children's and Young Adults' Culture içinde* (s.577-592). Poland: University of Warsaw Press.
- Miller, J. (2019). Colonizing the Geography of the Imagination: Media, Mind, and the Magic Kingdom. Richard B Davis, William Irwin. (Ed.), *Disney and Philosophy: Truth, Trust, and a Little Bit of Pixie Dust*. (s. 271-281). John Wiley & Sons.
- Rosenmund, W. D. (2015). *Evolving Fantasia: Listening for Fun and Education in Walt Disney's Dynamic Commodity* (Doctoral Dissertation, University of Pittsburgh).
- Sammond, N. (2005). *Babes in Tomorrowland: Walt Disney and the Making of the American Child, 1930–1960*. Duke University Press.
- Schuchardt, R. M. (2019). Colonizing the Geography of the Imagination: Media, Mind, and the Magic Kingdom. Richard B Davis, William Irwin. (Ed.), *Disney and Philosophy: Truth, Trust, and a Little Bit of Pixie Dust*. (s. 259-270). John Wiley & Sons.

İnternet Kaynakları

- Williamson, C. (2020). On Biology and Natural History in "Fantasia" (1940) Retrieved from: <https://blog.animationstudies.org/?p=3956> (Erişim Tarihi: 19.11.2022),
- Farrant, T. (2022). Walpurgis Night: the pagan festival of bonfires, witches and Celtic folk music. <https://www.euronews.com/culture/2022/05/02/walpurgis-night-the-pagan-festival-of-bonfireswitchesandcelticfolkmusic#:~:text=Walpurgis%20Night%2C%20also%20known%20as,mark%20the%20arrival%20of%20spring> (Erişim Tarihi: 05.01.2023).

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1. Fantasia, Toccata and Fugue in D Minor, 1940, Animasyon.
https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37791, Erişim tarihi: 05.01.2023,

Görsel 2. Fantasia, The Nutcracker Suite, 1940, Animasyon.

https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37792, Erişim tarihi:
06.01.2023,

Görsel 3. Fantasia, The Sorcerer's Apprentice, 1940, Animasyon.

https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37793, Erişim tarihi:
06.01.2023,

Görsel 4. Fantasia, Rite of Spring, 1940, Animasyon.

https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37794, Erişim tarihi:
06.01.2023,

Görsel 5. Fantasia, Pastoral Symphony, 1940, Animasyon.

https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37795, Erişim tarihi:
06.01.2023,

Görsel 6. Fantasia, Dance of the Hours, 1940, Animasyon.

https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37796, Erişim tarihi:
06.01.2023,

Görsel 7. Fantasia, A Night on Bald Mountain, 1940, Animasyon.

https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37797, Erişim tarihi:
06.01.2023,

Görsel 8. Fantasia, Ave Maria, 1940, Animasyon.

https://www.intanibase.com/iad_entries/screenshots.aspx?shortID=37797, Erişim tarihi:
06.01.2023.